

UNIA EUROPEJSKA

Historia

Historia Unii Europejskiej rozpoczęła się po II Wojnie Światowej, gdy Europa dostrzegła konieczność pokojowej współpracy między państwami europejskimi. 18 kwietnia 1951, poprzez podpisanie traktatu paryskiego, sześć krajów dało podwaliny nowej organizacji: Europejskiej Wspólnocie Węgla i Stali. Członkami założycielami były: Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, Niemcy i Włochy. Celem Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali było utworzenie wspólnej puli produkcji węgla i stali, aby zapobiec wojnie gospodarczej. Było to urzeczywistnienie planu francuskiego ministra spraw zagranicznych Roberta Schumana. W dniu 9 maja 1950, który później został ustanowiony Dniem Europy. Schuman przedstawił propozycję utworzenia organizacji europejskiej, twierdząc, że jest to niezbędne do utrzymania pokojowych stosunków. Propozycja ta, znana jako deklaracja Schumana, jest uważana za początek dzisiejszej Unii Europejskiej. Brytyjczycy zostali zaproszeni do uczestnictwa, ale odmówili, nie chcąc rezygnować z narodowej suwerenności.

Przyjmuje się, że do grona „Ojców Europy” oprócz Roberta Schumana należą: Paul Konrad Adenauer i Alcide de Gasperi.

EWWiS zaspokajała potrzeby gospodarcze rządów europejskich w ograniczonym tylko zakresie. Nie udało się także, pomimo czynionych prób, doprowadzić do integracji politycznej oraz militarnej. Wobec tego postanowiono zacieśnić współpracę gospodarczą i objąć nią dodatkowo:

- energetykę (zwłaszcza atomową)
- surowce
- transport
- rolnictwo.

Koncepcja ta stworzyła tzw. plan Beyena (holenderskiego ministra spraw zagranicznych). Plan zakładał integrację horyzontalną, obejmującą całą gospodarkę, nie zaś tylko poszczególne jej gałęzie. W efekcie, w roku 1955, na konferencji w Messynie zebrali się ministrowie spraw zagranicznych państw „szóstki” tworzącej EWWiS i przyjęli tzw. rezolucję z Messyny. Zakładała ona:

- merytoryczną rozbudowę wspólnych instytucji europejskich
- stopniową fuzję gospodarki narodowej
- stworzenie wspólnego rynku
- harmonizację polityki socjalnej.

Od powyższych pomysłów odcięła się Francja. Po konferencji mesyńskiej powstała specjalna komisja do opracowania koncepcji wspólnoty gospodarczej i współpracy w dziedzinie energii atomowej. W wyniku jej prac, w roku 1956, powstał tzw. Raport Spaaka, pod którego przewodnictwem komisja pracowała. On to właśnie stanowił podstawę trwających bez mała rok

rokowań, które doprowadziły do przyjęcia dwóch traktatów rzymskich podpisanych 25 marca 1957 r. w Rzymie. Pierwszy ustanawiał Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG), a drugi Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euratom). Traktaty weszły w życie 1 stycznia 1958 roku.

Trzy Wspólnoty Europejskie już od 1958 r. miały wspólne niektóre organy (Zgromadzenie Parlamentarne i Trybunał Sprawiedliwości). Pełne połączenie instytucjonalne nastąpiło w 1967 roku, gdy wszedł w życie traktat fuzyjny.

Liczba członków Wspólnot zwiększyła się w 1973 roku, gdy przyłączyły się do nich Wielka Brytania, Dania i Irlandia, co zostało nazwane pierwszą falą przyjęć. Kandydująca wówczas Norwegia nie przyłączyła się z powodu sprzeciwu swoich obywateli.

Dzięki Układowi z Schengen zniesiono kontrole graniczne między państwami sygnatariuszami. Komisja Europejska – na zasadzie dwustronnych porozumień – dopuściła do przystąpienia do Układu państwa spoza UE, a więc Norwację, Islandię i Szwajcarię, co stanowi przykład rozszerzania prawa UE na państwa trzecie.

Druga fala nastąpiła w latach 80., kiedy do EWG przystąpiła Grecja (w 1981) oraz Hiszpania i Portugalia (w 1986).

W 1985 roku doszło do jedyne go przypadku opuszczenia Wspólnot: wystąpiła z nich Grenlandia, autonomiczna część Danii.

NRD stała się częścią Unii w momencie przywrócenia jedności z RFN w 1990 roku.

Trzecia fala przyjęć (już do Unii Europejskiej) nastąpiła w 1995 roku, kiedy przyjęto Austrię, Szwecję i Finlandię, zaś Norwegia ponownie odmówiła wstąpienia.

W 1985 roku uzgodniono w układzie z Schengen utworzenie systemu wspólnej kontroli granic i zniesienie wizowych granic wewnętrznych w obrębie Hiszpanii, Francji, Włoch, krajów Beneluksu, Portugalii i Niemiec. W ramach Wspólnot stopniowo doszło do utworzenia wspólnego jednolitego rynku poprzez likwidację barier celnych, wprowadzanie wspólnych norm prawnych i technicznych oraz prowadzenie wspólnej polityki rolnej. Równoległe dochodziło też do zacieśniania więzi politycznych między krajami Wspólnot. W 1986 r. podpisano Jednolity akt europejski, zwiększający kompetencje EWG.

Unia Europejska – gospodarczo-polityczny związek demokratycznych państw europejskich. Unia Europejska powstała 1 listopada 1993 roku na mocy traktatu z Maastricht podpisanego 7 lutego 1992 roku, jako efekt wieloletniego procesu integracji politycznej, gospodarczej i społecznej. W 1993 r. nadrzędną wobec wszystkich poprzednich organizacji została Unia Europejska, sama otrzymując nieznaną wcześniej ludzkości hybrydową formułę sui generis.

Unia Europejska jako organizacja międzynarodowa (w międzynarodowo-prawnym tego słowa znaczeniu) funkcjonuje od 1 grudnia 2009. Równocześnie zastąpiła ona kilka form współpracy, w tym m.in. Wspólnotę Europejską. Obecnie, od 1 grudnia 2007 r., w skład UE wchodzi 27 państw.

Proces integracji wykracza poza ściśle określone ramy geograficzne Europy. W określeniu *europiejskości* Unii naczelną rolę odgrywają czynniki historyczne i kulturowe oraz wspólna tożsamość i identyfikacja z wartościami demokratycznymi.

Od czasu wejścia w życie traktatu lizbońskiego, tj. 1 grudnia 2009, podstawę prawną funkcjonowania stanowią: Traktat o Unii Europejskiej, Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Integralną część Traktatów stanowią tabele ekwiwalencyjne, protokoły i wyjaśnienia. Duże znaczenie dla unijnego porządku prawnego ma też Karta Praw Podstawowych.

Traktat z Lizbony otwiera możliwość przyjęcia przez UE Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, jednak już teraz Trybunał Sprawiedliwości uznał ten dokument (ze względu na jego fundamentalne znaczenie dla prawodawstwa europejskiego, filozofii prawa i ponieważ wszystkie kraje członkowskie UE ratyfikowały tę konwencję) za mający szczególne znaczenie. Samo przystąpienie do Konwencji nie jest równoznaczne z członkostwem Unii w Radzie Europy. Prawem wiążącym są też umowy międzynarodowe z państwami trzecimi (w tym układy stowarzyszeniowe), których stroną były Wspólnota Europejska i Unia Europejska. Dokończeniem *acquis* Unii są akty prawa wtórnego powstałe w oparciu o Traktaty i umowy międzynarodowe.

Cele Unii Europejskiej

W Traktacie Unii Europejskiej w artykule 2 wśród celów Unii wymienione są m.in.:

- promowanie ekonomicznego i społecznego postępu poprzez zacieśnianie współpracy gospodarczej i likwidowanie barier w obrocie handlowym między państwami członkowskimi,
- wzmacnianie obrazu Unii jako jednego ciała politycznego mówiącego jednym głosem na arenie międzynarodowej poprzez prowadzenie wspólnej polityki zagranicznej,
- dążenie do stworzenia obywatelstwa europejskiego i poczucia przynależności do jednej wspólnoty u zwykłych obywateli poprzez zapewnienie jednakowych norm prawnych i pełnej swobody przepływu ludzi w obrębie Unii,
- rozwijanie obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwego traktowania, którym ma być UE poprzez wprowadzanie wspólnych norm prawnych, socjalnych i stałą poprawę poziomu życia państw uboższych,
- ujednoczenie struktury gospodarczej krajów członkowskich, wyrównanie rozwoju gospodarczego regionów,
- polepszenie standardów życia.

Kompetencje Unii Europejskiej

Art. 2 TFUE określa i rozdziela kompetencje Unii Europejskiej, jednocześnie dzieląc je pomiędzy instytucje ponadnarodowe i państwa członkowskie.

Kompetencje wyłączne to kompetencje, w których pierwszeństwo posiada Unia i jej instytucja. Państwa mogą podjąć działania za uprzednią zgodą UE. Są to funkcjonowanie rynku

wewnętrznego, unia celna, polityka monetarna krajów, które przyjęły walutę euro zasoby morskie i polityka rybołówstwa, wspólna polityka handlowa.

Kompetencje dzielone to kompetencje, w których Unia i państwa członkowskie wspólnie stanowią prawo, lecz tylko tam, gdzie Unia nie wykonała swoich kompetencji lub zaprzestała wykonywać swoją kompetencję. Są to: wspólny rynek, polityka społeczna (w zakresie spraw wymienionych w Traktacie), spójność ekonomiczna, społeczna i terytorialna, rolnictwo i połów ryb (wyłączając morskie zasoby), ochrona środowiska, ochrona konsumentcka, transport, sieci, drogi i połączenia transeuropejskie, energia, przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, ochrona zdrowia i bezpieczeństwo publiczne (w zakresie spraw wymienionych w Traktacie).

Kompetencje wspomagające mają charakter koordynujący, wspierający i uzupełniający jednak bez harmonizacji prawa w tych obszarach. Są to: ochrona i polepszanie ludzkiego zdrowia, przemysł, kultura, turystyka, edukacja, młodzież, sport i doradztwo zawodowe, ochrona obywatelska, współpraca administracyjna.

Art. 2 TFUE w dalszej części wspomina ogólne kompetencje Unii ws. gospodarczych i zatrudnienia. Szczególnymi kompetencjami posługuje się wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa.

Nie wymieniona z nazwy w określonych kompetencjach jest polityka w zakresie badań, rozwoju technologicznego oraz przestrzeni kosmicznej.

Suwerenność

Państwa nie zrzekają się swojej suwerenności, a jedynie przekazują kompetencję wykonywania suwerenności organom ponadnarodowym. Jest to pewnego rodzaju ograniczenie suwerenności, ale nie oznacza to jej przekreślenia. Narody zyskują bowiem możliwość współkształtowania decyzji podejmowanych w Unii Europejskiej.

Uprawnienia Wspólnot Europejskich względem ich państw członkowskich nie powodują utraty suwerenności przez te państwa. Dawna Wspólnota Europejska, względnie trzy Wspólnoty, a obecnie Unia Europejska służy do realizacji wzmocnienia suwerenności państw członkowskich i realizowaniu ich polityk poprzez możliwość udziału w procesie decyzyjnym i możliwość forsowania „swoich” celów i interesów na forum całej Unii – także przez małe państwa, przez co wzrasta rola, pozycja i prestiż każdego państwa członkowskiego na arenie międzynarodowej.

Stanowisko sceptyków: Unia odchodzi od jednomyślności, a nawet od consensusu. Pewne uzgodnienia (w sprawach objętych głosowaniem kwalifikowaną większością) mogą zapaść mimo jednoznacznego sprzeciwu państwa członkowskiego. Organy Unii nie pokazują pełnej reprezentacji obywateli i narodów UE (z jednej strony małe kraje są nadreprezentowane w Parlamencie i Radzie UE, z drugiej strony niektóre małe kraje mogą stracić reprezentację w instytucjach i agencjach).

Stanowisko entuzjastów: Zaciąganie zobowiązań międzynarodowych i ich wykonywanie nie prowadzi do utraty niezależności państwa, ale jest jego potwierdzeniem¹. Nikt członkostwa krajom nie narzucił, wręcz odwrotnie to ludzie wyrazili taką wolę poprzez wybranie swoich przedstawicieli, którzy do tego doprowadzili. Zrobiono to zgodnie z wymogami konstytucyjnymi

poszczególnych państw, a w przypadku Polski zgodę na przystąpienie wyraził cały naród w referendum.

Organy Unii Europejskiej

Unia Europejska wykształciła specyficzny dla siebie system rządzenia. Opiera się na wykształceniu odrębnej od władz krajowych administracji wykonawczej szczebla unijnego na czele z Komisją Europejską. Funkcje prawodawcze skupia Rada Unii Europejskiej, czyli ministrowie poszczególnych sektorów. Ten szczebel zapewnić ma ochronę narodowych interesów państw członkowskich. W procesie legislacji bierze także udział wybierany w wyborach powszechnych Parlament Europejski. Trójpodział władzy dopełnia Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, będący swoistym Trybunałem Konstytucyjnym i Sądem Najwyższym. Bada on zgodność przepisów unijnych z Traktatami oraz poprawne wykonywanie prawa UE w państwach członkowskich¹. Charakterystycznym dla organizacji międzynarodowej są spotkania szefów rządów i głów państw – tutaj w formie zinstytucjonalizowanej Rady Europejskiej. W systemie prawnym nie spełnia żadnych funkcji poza „wyznaczaniem celów i kierunków działań”, de facto jest najważniejszą z instytucji.

Traktat Lizboński

Zwany początkowo „traktatem reformującym”. Zawiera zmiany w Traktacie o Unii Europejskiej i Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską. Nazwa drugiego z wymienionych traktatów zostaje zmieniona na Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Wszedł w życie 1 grudnia 2009 r., pierwotnie miał wejść w życie 1 stycznia 2009 roku, ale nie został ratyfikowany przez wszystkie strony w wymaganym czasie. Traktat lizboński jest efektem prac wynikających z fiaszka Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy. Najważniejszymi założeniami Lizbony są zniesienie podziału na Wspólnotę Europejską i Unię Europejską, nadanie Unii Europejskiej osobowości prawnej, przekształcenie Unii w organizację międzynarodową, zniesienie podziału filarowego, dodanie nowych polityk, uszczegółowienie zasad rządzących Unią, podział kompetencji pomiędzy Unię a państwa członkowskie, sprecyzowanie katalogu źródeł prawa Unii, sprecyzowanie procedur stanowienia i rewizji prawa pierwotnego Unii, określenie nowego miejsca Unii na arenie międzynarodowej i w systemie światowego bezpieczeństwa, powołanie nowych instytucji, wzmocnienie roli Parlamentu Europejskiego, umocnienie roli parlamentów narodowych, prawne usankcjonowanie Eurogrupy, umocnienie zasady elastyczności, reforma systemu głosowania w Radzie Unii Europejskiej, usprawnienie działań Unii grupującej 27 państw członkowskich.

OPRACOWANIE WŁASNE: RYSZARD JAŚKOWSKI

WYKORZYSTANO: WIKIPEDIA